

ATAD

Makale Türü: Araştırma makalesi

Article Type: Research article

Geliř Tarihi: 08.10.2023

Submitted: 08.10.2023

Kabul Tarihi: 19.12.2023

Accepted: 19.12.2023

<https://doi.org/10.56448/ataddergi.1372879>

şener řEKER¹

XIX. YÜZYIL ORTALARINDA İNSUYU KAZASINA BAğLI ZIVARIK KÖYÜNÜN SOSYAL VE EKONOMİK YAPISI

Öz: Osmanlı Devleti'nde Tanzimattan sonra vergi toplama usulünde bazı değişikliklere gidilerek herkesten gelirine göre belli miktarda vergi toplanmaya başlanmıştır. Bu uygulama ahalinin mal ve emlakının kayıt altına alınmasını gerektirmiştir. Tanzim edilen defterlerde hane reisinin sahip olduğu emlak mal bilgilerinin yanı sıra ticari gelirleri de yer almıştır. Bu defterlerden hareketle beldelere ait sosyo-ekonomik yapı ve nüfus bilgilerine ulaşmak mümkündür. Çalışmamıza konu olan Zıvarık, Konya'da İnsuyu kazasına bağlı bir köydür. Bu bölgede ahalinin genel olarak ziraat ve hayvancılıkla geçimlerini sağladığını görmekteyiz. Bunun dışında çobanlık, hizmetkârlık ve bahçivanlıkla meşgul olan bazı haneler de mevcuttur. Genel olarak bu köyde yaşayan ahalinin orta düzeyde bir gelir kaynağına sahip oldukları anlaşılmaktadır. Buna göre ziraatla meşgul olan hanelerin en az bir çift öküzü, bir binek hayvanı, bir inek ve geçimlerine yetecek ölçüde araziye sahip oldukları tespit edilmiştir. Bölgenin coğrafî yapısına bağlı olarak küçükbaş hayvan sayılarının daha fazla olduğunu görmekteyiz. Bölgede mera alanın fazla olmasının bunda etkili olduğunu söyleyebiliriz. İnsuyu kazası Zıvarık köyüne ait T.C. Cumhurbaşkanlığı, Devlet Arşivleri

¹ MEB'de Tarih Öğretmeni, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Öğrencisi, sekersener@gmail.com, ORCID <https://orcid.org/0009-0008-6532-2912>

Başkanlığı, Osmanlı Arşivinde bulunan 16059 numaralı Temettüat defteri ahalinin sosyo-ekonomik durumları hakkında bilgiler içermektedir. Zıvarık günümüzde Konya'ya bağlı Altnekin ilçesinin eski adıdır. Bu çalışmamızda adı geçen Temettüat defterinden hareketle Zıvarık köyünün sosyo-ekonomik yapısını inceleyerek bir sonuca ulaşacağız.

Anahtar Kelimeler: Zıvarık (Altnekin), Temettüat, Ekonomi, Nüfus, Sosyal Hayat

The Social And Economic Structure of Zıvarık Village Located in The İnsuyu Town in The Mid-19th Century

Abstract: Following the Tanzimat reforms in the Ottoman Empire, some changes were made in the tax collection system, initiating the collection of a specific tax amount from individuals based on their income. This practice necessitated the registration of the individuals' property and real estate. In the drawn-up record books, the commercial incomes of the head of the household were also recorded alongside the information about his property and real estate. Considering the information in these record books, it is possible to access information about the socio-economic structures and population of the towns. Zıvarık which is discussed in this study, is a village located in İnsuyu town in Konya. We see that the individuals in this region primarily earn their livelihoods through agriculture and livestock. Additionally, there are some households engaged in shepherding, domestic service and gardening. In general, it is understood that the individuals living in this village have moderate income level. Accordingly, it was determined that households engaged in agriculture possessed at least a pair of oxen, one mount, one cow and sufficient land to sustain their livelihoods. We observe that the number of ovines is higher in the region due to its geographical structure. We can say that the abundance of pasture areas in the region is effective regarding this. The Temettüat book number 16059, belonging to Zıvarık village in İnsuyu town, found in the Presidency of the Republic of Türkiye, Directorate of State Archives, Ottoman Archives, contains information about the socio-economic conditions of the individuals. Zıvarık is the former name of the Altnekin district, currently located in Konya. Considering the Temettüat book mentioned in this study, we will examine the socio-economic structure of Zıvarık village and reach a conclusion.

Keywords: Zıvarık (Altnekin), Temettüat, Economy, Population, Social Life

GİRİŞ

Tanzimat Dönemine kadar Osmanlı topraklarına katılan yerlerde arazi ve nüfus sayımları yapılarak tahrirlere kaydedilirdi. Temel gaye toprak ürünlerinden elde edilecek ürünlerin miktarının tespitini yapmak ve toplanacak vergilerin miktarını belirlemektir. Tanzimatla beraber vergi toplama usulünde değişiklikler yapılmış iltizam sistemi kaldırılarak şer'î vergiler dışındaki tüm örfi vergiler tek bir kalemden toplanmaya başlanmıştır. Bunlar vergiler emlak, arazi, temettü ve şahsi vergilerden oluşuyordu. Toplanan bu vergilere vergi-i mahsusa (virgü) adı verilmiştir. Bu dönemde herkesin ürettiğinden ve ticari kazancından toplanacak vergilerin tespiti için vilayetler bazında komisyonlar teşkil edilmiş ve ahalinin tüm mal varlıkları ve diğer kazançları kayıt altına alınmıştır. İlk olarak 1838 Gelibolu ve Bursa sancaklarında uygulanan bu sayımlar daha sonra yaygın bir hale getirilmiştir. Muhasılların nezaretinde yapılan bu çalışmalar memurlar tarafından temettüat defterlerine kaydedilmiştir.² XIX. yüzyılda Osmanlı taşrası için önemli bir kaynak mahiyetinde olan temettüat defterlerinde kaza ve köylere dair önemli bilgiler yer almaktadır. Bu defterlerde arazi yapısı , hayvan sayısı, ürün ve nüfus bilgileri bulunmaktadır. Ayrıca bu defterler, hanelere ait gelir düzeyi, tarımsal üretim miktarı, ekilen ürün bilgileri gibi önemli bilgiler ihtiva etmektedir³. Osmanlı Arşiv belgelerinde 1840-1845 yıllarını kapsayan toplam 17.747 temettüat defteri bulunmaktadır.⁴ T.C.Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivinde bulunan ML.VRD.TMT.d kodunda yer alan 16059 numaralı temettüat defteri İnsuyu kazasına bağlı Zıvarık köyüne aittir. Temettüat kaydı 1845 (h.1261) tarihli olup defterde toplam 117 haneye ait bilgiler yer almaktadır. Defter toplam 22 sayfadır. Her sayfada 6 hane bilgisi yer almaktadır. Bu çalışmamızda bahsi geçen defterde yer alan bilgilerden hareketle XIX. yüzyıl ortalarında İnsuyu kazasına bağlı Zıvarık köyünün sosyo- ekonomik

² Nuri Adıyeke.” Temettü Sayımları ve Bu Sayımları Düzenleyen Nizamname Örnekleri”, *OTAM, Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, Sayı 11, Ankara, 2000, s.s.769-823.

³ Mustafa Durdu,” XIX. Yüzyıl Ortalarında Aladağ Kazası Bademli Köyünün Sosyo-Ekonomik Yapısı”, *Karabağ III. Uluslararası Sosyal Bilimlerde Modern Çalışmalar Kongresi*”, Haziran 2022, Karabağ/Azerbaycan, s.s.122-131.

⁴ “Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi”, *T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayınları*, İstanbul,2010.

yapısı hakkında değerlendirmeler yapılacaktır. Bu değerlendirmelere geçmeden önce çalışmamızın esasını oluşturan Zıvarık köyünün sosyo-ekonomik yapısını incelemek için ana kaynağımızı teşkil eden temettüat defterleri ve XIX. yüzyıl Osmanlı maliyesinde yaşanan değişimler hakkında kısaca bilgi verilecektir.

1. Temettüat Defterleri

Temettüat lügatte kârlar, fayda ve kazanç anlamına gelen bir kelimedir.⁵ Bu kavram XIX. yüzyıl ikinci yarısından itibaren tapu tahrir defterleri yerine tutulan defterlerin adıdır. Sultan Abdulaziz döneminde ilan edilen Gülhane Fermanı'ndan sonra Osmanlı maliyesinde bazı değişikliklere gidilmiş, gelirlerin kontrol edilmesi, vergilerin adaletli toplanması ve bu konuda reyanın yükünün hafifletilmesi için çalışmalar yapılmıştır. Asıl gaye ise son dönemlerde gittikçe artan bütçe açıklarını kapatmak için devletin gelirlerini artırmaktır.⁶

Tanzimat devrinde vergi sisteminde yapılan ilk düzenleme iltizam sisteminin kaldırılmasıdır. Bunun dışında öşür ve cizye gibi vergilerin dışında kalan vergiler de tamamen kaldırılmış ve böylece reyanın sahip olduğu temettüat ve ticari kazancına göre vergi alınmaya başlanmıştır.⁷ Bu amaç doğrultusunda 1840 (h.1256) tarihinde bir talimatname hazırlanmış ve ilgili makamlardan muhassılların gözetiminde ahalinin ismi, şöhreti, arazileri, sahip olduğu hayvan sayıları, mesleği ayrıcatüccar ve esnafın yıllık gerilerinin tespiti istenmiştir. Bu dönümde tüm örfi vergiler kaldırılarak tek bir vergi sistemi getirilmiştir. Bu yeni verginin toplanması amacıyla hanelerin sayımı, hane reislerinin mal, mülk, arazi ve gelirlerinin yeniden tespiti yapılması gerekmiştir. Bu yeni sayımlara temettü adı verilmiş, tutulan defterlere de temettüat defteri denilmiştir.⁸ Yapılan ilk sayımların geniş bir alanı kapsamaması hem de kayıtların tutulmasında aksaklıkların yaşanması nedeniyle istenilen sonuç alınamayınca Muhassallıklar lağvedilmiş ve yapılan istişareler sonucunda Anadolu ve Rumeli'de geniş bir

⁵ Ferit Devellioğlu, “*Osmanlıca-Türkçe Lügat*”, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara 2020, s.1251.

⁶ Mustafa Serin, “Osmanlı Arşivlerinde Bulunan Temettuat Defterleri”, I. *Millî Arşiv Şûrası (Tebliğler-Tartışmalar)*, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 1988, s.717-728.

⁷ Adıyeke, a.g.m., s.769.

⁸ Fadimana Çelik, “*Çöke Nahiyesinin sosyo-ekonomik yapısı*”, Edirne Valiliği Kültür Yayınları, Edirne 2013.

alandan temettüat tahrirlerinin yapılmasına karar verilmiştir⁹.

Temettüt defterleri sadece sahip olunan malların ve gelirlerinin tutulduğu bir defter olmayıp genel anlamda tüm ekonomik zenginliğin tespit edildiği bir defterdir. Tutulan bu defterlerde yer alan bilgiler tarih araştırmaları için özellikle demografi, sosyal yapı, ekonomi ve şehir araştırmaları alanında geniş bir kaynak mahiyetindedir. Osmanlı arşiv belgelerinde yer alan kayıtlara göre dokuz katalog içerisinde 17.747 adet defter yer almaktadır. Bu defterlerin büyük çoğunluğu 1845 (h.1261) yılındaki sayımlara aittir¹⁰. Temettüt defteri ile ilgili değerlendirmeye geçmeden önce Zıvarık köyünün tarihi hakkında kısa bilgi verilecektir.

2. Zıvarık Köyü

Zıvarık, Konya-Ankara yolu üzerinde yer alan ve XIX. yüzyıl Osmanlı taşra teşkilatında İnsuyu kazasına bağlı bir köydür. Bu bölgede ilk yerleşimin Hitit döneminde olduğu bilinmektedir. Bölgeye daha sonra Frigler ve Romalılar ev sahipliği yapmıştır. Roma döneminde bu yerleşim alanına Pegalla adı verilmiştir. 1071 Malazgirt zaferinden sonra Oğuz boyları Anadolu'ya fetih amaçlı akınlarda bulunmuş ve kısa bir sürede bölgede birçok Türk beyliği kurulmuştur. Kutalmışoğlu Süleyman Şah döneminde 1076 tarihinde Konya ve yöresi Türkiye Selçukluları tarafından fethedilmiştir. Karamanoğlu Mehmet Bey zamanında Altınekin ve civarı Karaman beyliğine bağlanmıştır. (1227). Selçukluların hakimiyeti altına olan bölge 1190'da gerçekleşen I. Haçlı seferinde yağmaya maruz kalmıştır.¹¹ Zıvarık halkı, Avşar Türkmenlerinden olup Türkiye Selçukluları zamanında verimli toprakları ve coğrafi konumu sayesinde en parlak dönemini yaşamıştır. Altınekin ticaret yolları üzerinde yer alan bir bölge olması nedeniyle bu dönemde birçok han inşa edilmiştir. Bunların arasında Sarnıç ve Zıbardık Hanları da yer almaktaydı. Bölgeye zamanla suyu bol olan yer anlamında Zıvarık adı verilmiştir.¹²

Osmanlı döneminde Balkan fetihleri ile beraber müstakil olarak kurulan Rumeli Beylerbeyliğinden sonra aynı teşkilatlanma, daha sonraki dönemde Anadolu'da

⁹ Mustafa Durdu, "Nüfus ve Temettuat Defterine Göre Çirmen Kazası Kovancılar ve Gölcük köyleri (1844- 1845)", *Selçuk Türkiyat Dergisi*, Sayı 55, Konya 2022, s.s.313-340.

¹⁰ Fdimana Çelik, ag.e., s.17.

¹¹ <https://www.konyapedia.com/makale/2338/altinekin> .(Erişim Tarihi:04.05.2023).

¹² http://www.altinekindernegi.org/web/altinekin_beseri_bilgi.html#osm.(Erişim tarihi 04.04.2023).

uygulanmış ve Anadolu Beylerbeyliği tesis edilmiştir. Bir süre sonra da diğer eyaletler kurulmuştur. Fatih döneminde 1465 tarihi itibarı ile Konya ve civarı kesin olarak Osmanlı hakimiyetine girmiş ve bu bölge sancak statüsünde Karaman eyaletine bağlanmıştır. Bu devirde Konya sancağı, Karaman Eyaleti'nin merkezi konumundadır. Zaman içinde Osmanlı taşra yönetiminde birçok değişikliklere gidilmiştir. 1867 Vilayet Nizamnamesi ile Karaman Eyaleti lağvedilmiş ve yerine Konya Vilayeti oluşturulmuştur. Bu Nizamnameye göre Konya Sancağına bağlı olan kazalar şunlardır: Nefs-i Konya, Akşehir, Karaman, Ereğli, Aşiret-i Rışvan, Esbkeşan, Bozkır, Beyşehir, Hadim, Hayran, Yalvaç, İnevi. Bu bilgilere göre İnevi kaza statüsünde olup Konya sancağına bağlı olarak idari yapıda yer almaktadır. Zıvarık köyü de bu kazaya bağlıdır. 19. yüzyılda Osmanlı Devleti iskân siyaseti etkisiyle İnevi köyünün bulunduğu bölgeye Maraş Türkmenleri, Rışvan Aşireti Türkmenleri, Atçeken Beylerinden belirli guruplar ve Kırım Türklerini yerleştirmiştir. Bunun dışında Anamur bölgesinde yaşayan Yörük gurupların bir kısmının buyörede yerleştiği bilinmektedir. Bu iskanlar neticesinde bölgede hızlı bir nüfus artışı olduğu görülmektedir. Osmanlı döneminde bölgede yaşayan konar-göçerlere iyi at yetiştirdikleri için "Atçekenlik" statüsü verilmiştir.¹³ 1867 tarihli nizamnamede Akşehir kazasına bağlı olan ve Doğu Anadolu bölgesinden gelen Cihanbeg aşiretinin yaşadığı bölge zamanla kaza merkezi olmuş ,Cumhuriyetin ilanından sonra 1928'de yapılan idari taksimat ile Cihanbeyli adını alarak müstakil bir ilçe olmuştur¹⁴.Bu tarihten sonra Zıvarık köyü de Altnekin ismiyle 1958 tarihinde önce belediyelik, Nisan 1987'de ilçe hâline getirilmiştir.¹⁵ Temettü defterlerindeki bilgilere göre, 1840'lı yıllarda Zıvarık köyünde 117 hane olduğu görülmektedir. Hanede yaşayan kişi sayısı ortalama 5 olarak kabul edildiğinde takriben nüfus 550-600 kişi civarındadır.

¹³ http://www.altnekindernegi.org/web/altnekin_beseri_bilgi.html#osm.(Erişim tarihi 04.04.2023).

¹⁴ Osman Akandere, "Osmanlı'dan Türkiye Cumhuriyeti'ne Konya", *Eğitim yayınevi*, Konya 2016.

¹⁵ <https://www.konyapedia.com/makale/2338/altnekin>. (Erişim Tarihi:04.05.2023).

Tablo 1. Altinekin İlçesi Coğrafi Konumu

Kaynak: <http://www.altinekin.gov.tr/iletisim>

A. TOPLUMSAL YAPI

Temettüat defterlerinde hane bazında yer alan bilgilerden yola çıkılarak toplumsal yapı hakkında bilgiler elde etmek mümkündür. Defterlerde vergiye tabi olan hane reislerinin sosyal ve ekonomik bilgileri yer almaktadır.¹⁶ Aşağıda, Temettüat kayıtlarından yola çıkılarak Zıvarık köyünün ilk olarak sosyal yapısı çerçevesinde hane reislerinin adları, lâkapları ve meslekleri hakkında bir değerlendirme yapılacaktır.

1. Hane Sayısı, Hane Reisleri ve Lâkaplar

1845 tarihli Temettüat kaydına göre her hanede çalışan mükelleflerin içinde sadece hane reislerinin bulunduğu görülmektedir. Hanelerin çoğu baba adları veya onlara ait lakaplarla kaydedilmiştir: Celal oğlu, İbrahim oğlu gibi. Köyün genelinde hane reisleri lakapları ile birlikte yazılmıştır. Bu lakaplar şunlardır:

¹⁶ Mübahat Kütükoğlu, "Osmanlı Sosyal ve İktisadi Tarihi Kaynaklarından Temettü Defterleri", *Belleten*, 59. Cild, Sayı 225, *TürkTarih Kurumu Yayınları*, Ankara 1995, s.s.395-412

Kara, Köse, Tat, Çolak, Deli, Kör, Hacı, Hacızâde, Köle. En çok kullanılan lakap arasında Kara lakabı yer almaktadır. Anadolu'da yaygın olarak tercih edilen bu lakap daha çok esmer tenliler için kullanılmaktadır.¹¹⁷ hane reisinden beşinin lakabı "kara"dır. Aynı şekilde diğer lakapların da günümüzde olduğu gibi o dönemde Anadolu'da halk arasında sık kullanılan lâkaplar olduğunu görmekteyiz. Deli kelimesi köyün delisi şeklinde kullanıldığı gibi fikir ve düşüncelerinde aykırılığı olanlar için de kullanılmış olabileceğini düşünmekteyiz. Kör lakabının gerçek anlamıyla görmeyen için, Çolak, bir kolu olmayan için, Köse, sakalı çıkmayan için, Tat ise konuşma yetisi olmayanlar için kullanıldığı açıktır. Günümüzde Anadolu'da taşrada halen bu lakapların halk arasında yaygın bir şekilde kullanıldığını çoğu zaman insanların ve ailelerin kendi adları yerine bu lakaplarla anıldığına şahitlik etmekteyiz. Bu durum bizlere kültürel devamlılığın nesiller arasında nasıl devam ettiğini göstermektedir.

Doğduğum ilçe olan Cihanbeyli'de halen bu lakapların halk arasında kullanıldığını görmekteyim. Kullanılan sıfatlar arasında: Dağlı, Hafız, Tatar, Hatipzâde, Çorbacı, Hacı, Molla, Köle yer almaktadır. Hâfız Arapça'da "korumak, ezberlemek" mânasındaki hıfz kökünden türemiş bir sıfat olup Kur'an-ı Kerîm'in tamamını ezberleyen kimseler için kullanılmaktadır.¹⁷ Anadolu'da Müslüman halk dinine olan bağlılığından dolayı küçük yaşta çocuklarını Kuran eğitimi için hocaya göndermiş ve hafız olarak yetiştirmiştir. Bu durum günümüzde de varlığını devam ettirmektedir. Köylülerden hac ibadetlerini ifa edenler için Hacı unvanının kullanılması öteden beri Anadolu da uygulanagelen bir gelenektir. Hac kelimesi İbrânîce'de hac şeklindedir; "bayram" anlamına gelen bu kelime "bir şeyin etrafında dönmek, dolanmak" mânasındaki hvg kökünden türemiştir.¹⁸ Molla unvanının sadece bir hane reisi için kullanıldığını görmekteyiz. Molla medrese eğitimi olarak dini konularda derinleşen talebe anlamında kullanılmıştır.¹⁹ Ayrıca bazı halelerdeki baba adlarının aynı olması akrabalık bağlarının olduğunu göstermektedir. HacıMusa oğlu, Üç oğlu, Hacı oğlu, Karaköçek oğlu, Çavuş oğlu bunlara örnek verilebilir.²⁰

¹⁷ Nebi Bozkurt, "Hâfız", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C.15, İstanbul 1997, s.s.74-78

¹⁸ Ömer Faruk Harman, "Hac", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C.14, İstanbul 1996, s.s.389-397.

¹⁹ Ferit Devellioğlu, *a.g.e.*, s. 762.

²⁰ Zıvarık köyündeki hane reislerinin isimleri ve künyeleri için bkz. Tablo 1.

Tablo 2. Zıvark Köyündeki Hane Reislerinin İsimleri ve Künyeleri

Mustafa Bey	Süleyman Bey	İmam Oğlu Numan
Buçakoğlu Ali	Köle Ahmet	Hatip Şaban Efendi
Hatipzâde İsmail	Halil Efendi	Körün Oğlu Hüseyin
Abdah Çelebi	Üç Oğlu Ali	Dai Ali
Celal Oğlu İbrahim	Üç Oğlu Hami	Üç Oğlu Sami
İbrahim Oğlu İbrahim	Nuri Baba	Hacızade İsmail
Kara İsmet Oğlu	Çorbacı Oğlu	Çolak Oğlu Mustafa
Paşa Oğlu Halil	Emir Oğlu İbiş	Tekkeli Oğlu Topal
Hafız İsmet	Muhammed Usta	Köçek Muhammed
Sadsali Oğlu	Ağlıcan	Emir Oğlu Mustafa
Rahmet Oğlu Hasan	Hasan	Kara Köçek Oğlu
Kara Köçek Peke	Çavuş Oğlu Muhammed	Kara Köçek Oğlu İbrahim
Kara İsmail Oğlu Halil	Bayrakcızade	Üç Hasan Oğlu
Gökmen Oğlu	Tatar İsmail	Kara Hasan
Hatip Oğlu Hasan	Mevlud Oğlu	Çavuş Musa Oğlu
Molla Hasan	Zubar Ali	Kör Musazade
Köse Bekir	Sultan Oğlu Süleyman	Yunus Oğlu Muhammed
Kara Musa	Körün Oğlu Abdullah	Eski İlli Hasan
Kurt Oğlu	Emin Oğlu İsmail	Yüz Musa Oğlu
Hacı Oğlu Muhammed	Hacı İsa	Hacı Abdullah'ın oğlu
Hacı Oğlu Hasan	Kara Çerçi	Arif Oğlan
Muhammed Oğlu Halil	Muhammed Oğlu Muhammed	Çavuş Oğlu Abdullah
Sardağlı Oğlu Hasan	İsa Oğlu İsa	İsmet Oğlu İbrahim
Tad Osman'ın Oğlu	Feyzullah Oğlu Molla	Deli Salih
Abdulvahid Oğlu	Kara Ali	Çolak Ali
Çavuşzade İbrahim	İnce Oğlu Ahmed	Çavuş Oğlu Numan
Dereli Musa	Bodur Oğlu Muhammed	Şahin Oğlu Şahin
Tellizade Oğlu	Tekeli Bekir	Salih

Abdullah		
Kara Salih	İsmailzade	Dağlı Oğlu Muhammed
Dağlı İsmet	Hanlı Oğlu	Muhammed
Abdulaziz	Zahmat Oğlu Hasan	Dağlı Muhammed
Rum Oğlu Abdullah		

Temettüat defterlerinde elde edilen bilgiler arasında o köyde yaşayan ahali tarafından kullanılan isimler önemli yer tutmaktadır. Zıvarık köyünde en çok tercih edilen isimler arasında Muhammed ve Hasan adlarının olduğunu görüyoruz. Bu iki isim toplam 20 hane reisi tarafından kullanılmıştır. Bu iki isim dışında Ali ismi 6, Musa 5, İbrahim 5, İsmail 4, Abdullah 4 kez kullanılmıştır. En çok kullanılan bu isimlere baktığımızda Anadolu halkının çocuklarına İslami hassasiyetine, geleneklerine ve örfeye uygun isimler koyduğunu görmekteyiz. Ahali sahip olduğu manevi duyarlılıkla yeni doğan çocuklarına dini motifler içeren isimler vermiştir. Öyle ki Türk toplumunda İslamiyet'le beraber genel olarak yukarıda zikredilen isimlerin yaygın kullanıldığını bilmekteyiz. Nitekim İnlüce için yapılan bir araştırmada Hasan isminin en çok kullanılan isimlerin başında yer aldığı görülmektedir.²¹

2. Meslekler

Zıvarık köyünde toplam dört meslek erbabının olduğunu görmekteyiz. Temettüat defterindeki bilgilere göre Zıvarık köyünde ahalinin ekseriyetinin meslek olarak ziraatla uğraştığı görülmektedir. 94 hane reisinin meslek hanesine "Erbab-ı Ziraat" şeklinde kayıt vardır. Meslekler bazında ziraatla uğraşanların büyük bir çoğunluğu oluşturduğu görülmektedir. Bulduğu coğrafi konum nedeniyle bölge kurak bir iklime sahiptir. Çok fazla yağış almamaktadır. Kuru tarım olarak bilinen ve daha çok buğday ve arpa şeklinde bir ekimin olduğu görülmektedir. Bunu dışında 13 hane reisi çobanlıkla, 9 hane reisi hizmetkârlık, 1 hane reisinin de bahçivanlıkla meşgul olduğu tespit edilmiştir. İki hane reisinin meslek bilgileri yer almamaktadır.²² Ancak bu iki hane reisinin sahip olduğu arazilere ve ödedikleri vergilere bakıldığında ziraatla meşgul oldukları tahmin edilmektedir. Temettüatta yer alan hayvan bilgilerine bakılarak köyde ziraat

²¹ Bayram Ürekli, Ahmet Necati Özdoğan, "Temettüat Defterine Göre İnlüce Köyünün Sosyal ve Ekonomik Görüntüsü (1844-1845)", *Sütad*, Sayı 47, Konya 2019, s. 197-215.

²² Zıvarık köyündeki meslekler ve bu mesleklerle uğraşanların sayısı için bkz. Tablo.2

dışında en önemli uğraş arasında hayvancılığın da yer aldığını görmekteyiz. Çobanlık, hizmetkârlık ve bahçıvanlıkla uğraşanların bunun dışında ziraatla uğraşmadıkları görülmektedir. Defterdeki bir numaralı hane reisi olan köy sakinlerinden Mustafa Bey'in ziraatla beraber aynı zamanda bezir yağı üretimi ile meşgul olduğu görülmektedir. Halk arasında zeyrek olarak bilinen Keten bitkisinin değirmende işlenerek çıkartılan yağına Bezir işletmeye de bezirhâne adı verilmiştir. Osmanlı taşrasında bu bitkinin ziraatının da yapıldığı bilinmektedir.²³ El değirmenlerinde işlenen keten bitkisinden elde edilen bu yağ daha çok mutfaklarda yemeklere katılmak için kullanılmakla beraber, bunun dışında kandil yağı olarak aydınlatmada, yem olarak hayvancılıkta yakın bir zamanlara kadar kullanılmıştır. Keten tohumlarından geleneksel tıp alanında özellikle ağrı kesici, yara sağaltıcı, öksürük söktürücü olarak da yararlanılmıştır.²⁴ Köydeki mevcut hane halkı göz önünde bulundurulduğunda özellikle aydınlatma ve yağ amacıyla kullanılan bir bezirhanenin yeterli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca köyden sadece bir şahsın bu değirmenden hissesi olması Bezirhanenin farklı bir bölgede olabileceğini düşündürmektedir. Mustafa Bey bezirhaneden yıllık 54 okka (bir okka 1,282 kuruş) gelir elde eden gelen yaklaşık 70 kiloya yakın bir yağ elde etmektedir.²⁵ Bu zatın bezirhaneden yıllık olarak 162 kuruş gelir elde ettiği kayda geçilmiştir.

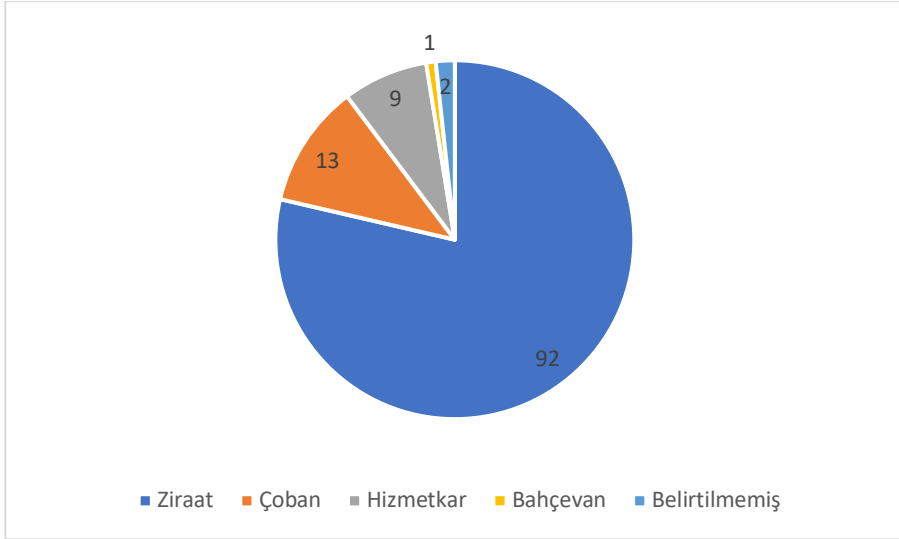
Tablo 3. Zıvarık Köyündeki Meslekler ve Hanelere Oranı

Meslekler	Hane Sayısı	Oranı
Erbab-ı Ziraat	92	%82,50
Çobanlık	13	%11,11
Hizmetkârlık	9	%7,69
Bağçevan	1	%0,85
Belirtilmemiş	2	%1,71
Toplam	117	

²³ Doğan Yörük, "XVI.yüzyılda Konya Kazasında Su Değirmenleri ve Bezirhanler", *Türkish Studies Dergisi*, Sayı 9, Ankara 2014, s.637-655.

²⁴ Fisun Ertuğ, "Anadolu'nun Önemli Yağ Bitkilerinden Keten/Linum ve Izgın/Eruca Orta Anadolu'da Beziryağı Üretimi ve Bezirhaneler", *TÜBA-AR Türkiye Bilimler Akademisi Arkeoloji Dergisi*, Sayı 1, Ankara 1998, s.s.113-127.

²⁵ M.Zeki Pakalın, "Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü", MEB Yayınları, Cilt 3, İstanbul 1993, s.723.

Tablo.4 Zıvarık Köyündeki Meslekler

B. EKONOMİK YAPI

Temettüat defteri kayıtlarına göre Zıvarık köyünün temel ekonomik faaliyeti tarım ve hayvancılıktır. Hane halkının gelir kalemi olarak ilk sırada ziraat yani rençberliğin olduğunu görmekteyiz. Toplam 94 hane ,2573 dönüm alanda tarım faaliyetinde bulunmuş olup yıllık 35,616 kuruş hasılat elde etmişlerdir. Ziraat faaliyetinin yanı sıra hayvancılıkta yaygın bir şekilde yürütülmektedir. Özellikle küçükbaş hayvancılık yaygın bir gelir kaynağıdır. Her hanede en az birer adet olmak üzere büyükbaş veya küçükbaş hayvanının olduğunu tespit ettik. Bunun dışında 23 hane reisinin çobanlık, hizmetkârlık ve bahçivanlık ile geçimlerini

(ATAD)

sağladığını görmekteyiz. Köyde bağcılık faaliyetinin çok fazla olmadığı görülmektedir. Yukarıda belirtilen gelir kaynaklarından toplanan vergiler, mezru ve gayr-ı mezru tarlalardan elde edilen gelirler, hayvanlardan alınanlar ve diğer meslek gruplarının kazançlarından alınan vergilerdir.

1.Tarımsal Faaliyetler ve Arazi Durumu

Osmanlı ekonomi faaliyetinde ilk sırayı alan tarım XIX'yüzyılda hem Anadolu hem de Rumeli'de ahalinin ilk geçim kaynağını oluşturuyordu. Tarım üretiminde ilk sırada buğday yer alırken ikinci sırada arpa yer almaktadır. Bu iki ürünün ekili olduğu arazi toplam arazinin üçte ikisine denk geliyordu.²⁶ İncelediğimiz Temettüat defterine göre Zıvarık köyünde de aynı tablo ile karşılaşırız. Köyde toplam 2573 dönüm arazi olup bunun 1374 dönümü ekili olan (mezru), 1199 dönümü ise ekili olmayan (gayr-ımezru) tarladır. Köyde Ziraat dışında yer alan 23 meslek erbabının herhangi bir araziye sahip olmadıklarını görmekteyiz. Yani toplam 2573 dönüm araziye 92 hane reisi sahiptir. Köylünün %78,63 'ü reñberlik ile meşguldür. Bu durumda hane başına ortalama 30 dönüm tarla düşmektedir. Aynı dönemde Çumra kazasına ait Temettüat ile ilgili yapılan bir çalışmada hane başına 46 dönüm arazi düştüğü tespit edilmiştir.²⁷ Ahali arazilerinde genel olarak buğday ve arpa ekimi yapmaktadır.²⁸ Köyde 96 hane aynı anda hem arpa hem de buğday yetiştirmektedir. Esasen bu coğrafyaya en uygun tarım ürünleri bunlardır. Yağışın az olması ve kurak mevsimlerin uzunluğu nedeniyle çok fazla su istemeyen tarım ürünleri ekilmiştir. Köylünün en çok ihtiyaç duyduğu temel gıda ekmek yani undur. Bunun için de ekseriyetle kendi ihtiyaçları içinde buğday tarımı yapılmıştır. Ayrıca hane halkının sahip oldukları hayvanları beslemesi için de en çok ihtiyaç duyulan arpadır.

²⁶ Tefik Güran, ''19.yüzyıl Osmanlı Tarımı'', Eren Yayıncılık, İstanbul 1998.

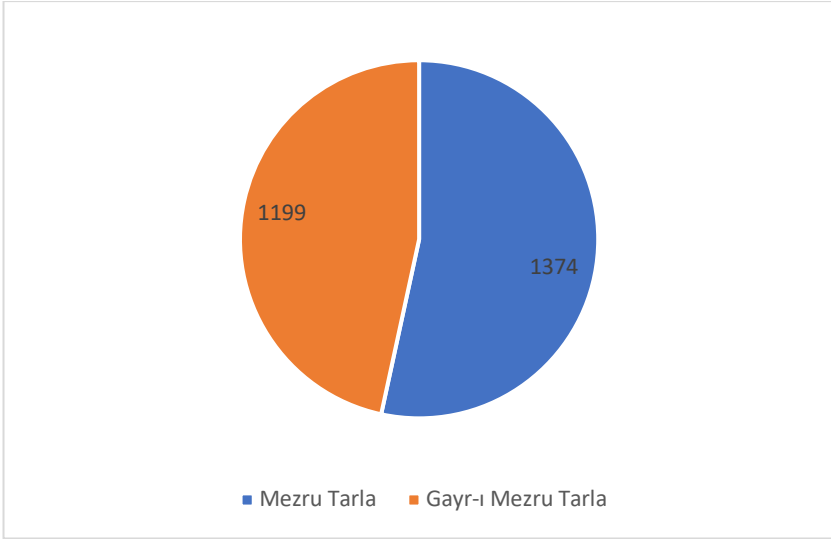
²⁷ Hüseyin Muşmal, ''XIX. yüzyıl Ortalarında Çumra'nın Sosyo-Ekonomik Görüntüsü (10353 Numaralı

Temettüat Defterine Göre '', *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Konya 2008,s.253

²⁸ Zıvarık Köyü Arazi Kullanım Durumu için bkz. Tablo.5

Tablo 5. Zıvarık Köyündeki Arazinin Kullanım Durumu

Arazilerin Kullanım Durumu		
Arazi	Dönüm	Hane Başına Düşen Ortalama Dönüm
Mezru Tarla	1374	11,74
Gayr-ı Mezru' Tarla	1199	10,24
Toplam	2573	21,99

Tablo 6. Zıvarık Köyündeki Arazinin Kullanım Durumu Grafiği

Zıvarık köyünde ekimi yapılan arazi bilgilerini incelediğimizde ahalinin ziraat amaçlı kullandığı tarlaların her yıl için yarısına yakını ekilmiş iken diğer yarısının nadasa bırakıldığını görmekteyiz. Köylüler ektikleri tarlayı verimini artırmak için bir seneliğine dinlenmeye bırakmışlardır. 117 haneden 98 hane ekilebilir araziye sahip iken 23 hane için herhangi bir kayıt yoktur. Bu hanelerin ziraat dışında farklı mesleklere sahip olan haneler olduğunu görmekteyiz. Esasen çiftçilik dışında bir meslekle meşgul olanların ayrıca bir araziye sahip olmadıkları görülmektedir. Üzerlerinde kayıtlı bir arazinin olmaması bu meslek grubuna dahil olanların köye sonradan gelip yerleştikleri düşündürmektedir

1.1. Mezru Tarla

Sözlükte ziraat olunmuş, ekilmiş, çift sürülüp tohum atılmış arazi anlamına gelen Mezru kelimesi genel olarak çiftçiler tarafından ziraat amacıyla ekilen tarlaya verilen addır.²⁹ İncelediğimiz defterde ekilen tarlaların dönüm olarak miktarı ve toplam geliri de yazılmıştır. Köydeki toplam 117 haneden 94 hanenin ziraatla meşgul olduğu görülmekte olup bu hanelerin tamamında hem buğday hem de arpa ekimi yapılmıştır. Buna göre ekili alan 1374 dönümdür. Zıvarık köyünde geleneksel tarım denilen kuru tarımyapılmaktadır. Yani daha çok su istemeyen buğday (hınta) ve arpa (şair) tarımı yapılmaktadır. Her iki ürün için ölçü birimi olarak ‘‘Yarım’’ ifadesi kullanılmıştır.³⁰Bu ifade Anadolu’da farklı bölgelerinde değişik oranlarda kullanılmıştır. Ankara ve civarı için bir yarım 12,818 Kg.dır. Cihanbeyli bölgesinde doğduğum köyde de halen bu ölçü birimi olan yarım kullanılmaktadır. Ancak burada bir yarım 16 kilo civarında gelmektedir. Çiftçiler ekecekleri tarlaya atacakları tohum miktarını daha pratik olması nedeniyle bu şekilde ölçerek hesaplamışlardır. Toplam ekilen tarla dönüm cinsinden 1374 dönüm olup arazinin %53,40 ‘na tekabül etmektedir. Bu arazilerden alınan vergi oranları temettüatta buğday ve arpa için ayrı ayrı kaydedilmiştir. Buna göre 1845 tarihi için buğdaydan öşür olarak 451 yarım alınmıştır. Bu miktar hasılatın onda biri olduğuna göre senelik miktar 4510 yarım/57,809 kg.dır. Öşür için buğdayda nakdi 1 yarımı 4 kuruştan hesaplanmıştır. Buna göre buğdayın kilosu 0,30 kuruş civarındadır. Bu durumda yıllık kazanç 23,123 kuruştur. Arpa için 462 yarım öşür alınmıştır. Buna göre toplam arpa hasılatı 4620kg.dır.Yarımın kilosu 12,818 olduğundan yıllık üretim 59,219 kg.dır. Bir kilo arpa için öşür 2,5 kuruştan hesaplanmıştır. Arpanın kilo fiyatı bu durumda 0,20 kuruşa denk gelmektedir. Tahmini senede çiftçiler arpa cinsinden 11,843 kuruş kazanç elde etmişlerdir. Bu durumda ekili olan mezru tarlada dönüm başına 614 kg. olup toplam üretim 117,028 kg’dır. Bu tespit yapıldıktan sonra hane ile ilgili mevcut senede elde edilecek tahmini gelirler de kayıt altına alınmıştır. Buna göre ekili alanların toplamından elde edilen yıllık gelir 34,966 kuruştur.³¹

²⁹ Ferit Devellioğlu, *a.g.e.*, s.745.

³⁰ Yarım , Kastamonu’da 7,5 (9,621 kg) okka 866 olan bu ölçü Bolu ve Ankara’da ½ İstanbul kilesi (12,828 kg) kadardı. Ünal Taşkın, ‘‘Osmanlı Devleti’nde Kullanılan Ölçü ve Tartı Birimleri’’, *Fırat Üniversitesi Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*, Elâzığ

³¹ Zıvarık Köyünde yetiştirilen Tarım Ürünleri için bkz. Tablo.7

Tablo 7. Zıvarık Köyünde Yetiştirilen Tarım Ürünleri ve Yıllık Üretim Miktarı

Yetiştirilen Tarım ürünleri ve Miktarı							
Cinsi	Yarım	Okka	Kg.	Senelik Hasılat (Kuruş)	Oranı	Hane Başına Miktar (Okka)	Yıllık Hane Başına Gelir (Kuruş)
Hınta (Buğday)	4,510	74,114	57,809	23,123	%49,4	772	184
Şair (Arpa)	4,620	75,921	59,219	11,843	%50,6	790	125
Toplam	9,130 Yarım	150,035	117,028 kg.	34,966 Kuruş	%100	1,561	309 Kuruş

1.2. Gayr-ı Mezru Tarla

Çiftçilerin hasattan sonraki yıl ekmeyip dinlenmeye bıraktıkları tarlaya verilen addır. Zıvarık köyünde 1999 dönüm arazinin ekilmeyip dinlenmeye bırakıldığı görülmektedir. Bu miktar hane başına 10,24 dönüme denk gelmektedir. Ekilmeyen arazinin toplam arazi içindeki oranı %46,6'dır. Bu durum çiftçilerin ziraat amacıyla sahip olduğu arazinin her yıl tamamını ekmeyip yarısını bir sene diğer yarısında diğer seneye ektiğini göstermektedir. Bu uygulama günümüzde de halen devam etmektedir. Toprağın her sene ekilmesi durumunda kendini yenileyemediği için veriminin düşeceği bilinmektedir. Yağış oranının düşük olduğu bölgelerde nadas ile istenilen temel amaç toprağın nem oranını artırmak ve organikmadde açısından güçlenmesini sağlamaktır.³²

2. Hayvan Türleri ve Yıllık Gelirleri

Zıvarık köyünde tarım faaliyetinin dışında en çok rağbet gören geçim kaynağı hayvancılıktır. Anadolu'da köylü halk ziraat göre daha fazla getirisi olması nedeniyle hayvancılığı daha çok tercih ettiği söylenebilir. Ayrıca köylü halkın

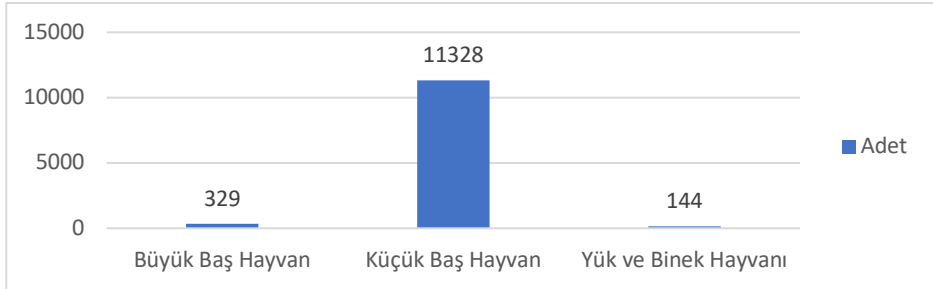
³² Hülya Omrak, "Türkiye'de nadas sonuçları ve Dünya uygulamaları", *Türk Tarım ve Orman Dergisi*, Sayı 255, Ankara 2019, s.49-53.

günlük geçimlerinde süt ve yoğurdun önemi bilinmektedir. Gıda, yük taşımacılığı ve tarla sürmek amacıyla kullanılan hayvanların sayılarının da fazla olduğu görülmektedir³³. Temettüat defterlerinde hane reislerine ait hayvan türleri, adetleri ve yıllık gelir miktarı ayrıntılı bir şekilde kaydedilmiştir. Zıvarık köyünde farklı hayvan türlerinin beslendiği görülmektedir. Toplam hayvan sayısı 10,116 olup, hane başına düşen hayvan sayısı 86 adettir. Bu hayvanların 11328'iki küçük baş, 329 büyük baş, 92'si yük ve binek hayvanıdır.³⁴

Tablo 8. Zıvarık Köyündeki Hayvan Türleri Tablosu

Hayvan Çeşiti	Toplam Adet	Oranı: %	Hane Başına Düşen Toplam Adet
Büyükbaş Hayvan	329	2,8	3
Küçükbaş Hayvan	11328	96	96
Yük ve Binek Hayvanı	144	1,2	1
Toplam	11,801	100	100

Tablo 9. Zıvarık Köyündeki Hayvan Türleri Grafiği

Hayvancılığın bu denli yaygın olmasının iki önemli nedeninin olduğunu düşünmekteyiz. Birincisi bölgede geniş bir mera alanın olması ikincisi köylü halkın süt, yoğurt ve peynir gibi gıdaları kendi temin etmesidir. Ayrıca

³³ Mustafa Akdağ, “Türkiye'nin İktisadî ve İçtimai Tarihi”, YKY Yayınları, İstanbul 2020.

³⁴ Zıvarık köyünde hayvan çeşidi için bkz. Tablo.8

hayvanlarından elde edilen gıdalar köyde veya kazada kurulan pazarlarda satılarak buradan gelir elde edildiği bilinmektedir. Meslek bazında çobanlık, bahçıvanlık, hizmetkârlık ile meşgul olan 25 hanenin herhangi bir tarlaya sahip olmadığı için çift sürmek amacıyla beslenen kara sığır öküzüne de sahip olmadığı görülmektedir. Arıca ziraatla meşgul olan 19 hanenin de merkep kaydı yoktur. Köylü yıllık bu hayvanlardan 46,050 kuruş kazanç elde etmektedir. Buna göre Hane başına yıllık hayvan geliri 293,5 kuruştur. 1845 tarihinde yapılan sayımda 3,046 Koyun, 1738 Keçi, 2,530 dölsüz koyun ve keçi, 129 sağmal inek, 52 adet Kısarak, 200 adet kara sığır öküzü 2329 kuzu, 1685 adet Oğlak 92 adet merkep sayılmıştır. Toplam 11,801 adet hayvandan köylü yıllık toplam 46,050 kuruş olmak üzere hane başına 393 kuruş gelir elde etmiştir. Hane halkından hayvan başına gelir miktarı 18,266 kuruş ile en çok sağmalkoyundan alınmıştır. Keçi besleyenlerin yıllık kazancı 17,176 kuruştur. Dölsüz ağnam ve keçiden yıllık 5,103 kısırdan 970 kuruş kazanmıştır.³⁵

Tablo 10. Zıvarık Köyünde Hayvan Sayıları ve Yıllık Gelir Miktarı

Hayvan Türleri	Adet	Oranı %	Hane Başına Düşen Ortalama Miktar	Yıllık Gelirleri (Kuruş)	Toplam Hayvan geliri içindeki oranı (%)
Sağmal Ağnâm*	3,046	25,81	26	18,266	39,67
Sağmal Keçi	1,738	14,73	14	17,176	37,30
Dölsüz Ağnam ve Keçi	2,530	21,44	21	5,103	11,08
Sağmal İnek	129	1,29	1,1	4,535	9,85
Döllü Kısarak	52	0,44	0,4	970	2,11
Kara Sığır Öküzü	200	1,69	1,7		----
Kuzu	2329	19,74	20		----
Oğlak	1685	14,28	14		----
Merkep	92	0,78	0,7		----
Toplam	11,801	100	86	46,050	100

³⁵Zıvarık köyündeki hayvan sayıları ve yıllık gelirleri için bkz. Tablo.10

2.1. Büyükbaş Hayvancılık

Özellikle Anadolu'da köylülerin en çok tercih ettikleri hayvan arasında yer alan sığır, inek ve mandanın her hanede beslendiğini söyleyebiliriz. Zıvarık köyünde büyükbaş hayvan çeşidi olarak sağmal inek ve kara sığır öküzü yer almaktadır. Süt üretimi amacıyla beslenen sağmal inek 129 adet iken, kara sığır öküzünün adeti 200'dür. Bu durum her hanenin kendi ihtiyaçları doğrultusunda azami oranda büyük baş hayvan beslediğini göstermektedir. Nitekim ziraattan sonra halkın en çok uğraştığı ikinci meslek grubu bu nedenle hayvancılık olmuştur. Özellikle inek besiciliğinin halen dahi köylerimizde yaygın olduğunu biliyoruz. Köylü halk bu hayvanların hem sütünden hem de gücünden istifade edilmiştir. Osmanlı tarım toplumunda tarla sürmek için kullanılan araçlar arasında kara saban yer almaktaydı. Kara sabanın tarlada koşulması için gücünden istifade edilen hayvanlar arasında öküz, at ve katır gelmekteydi. Köylerde en çok tercih edilen hayvan ise bu anlamda kara sığır öküzüdür. Toplam 92 hanede kara sığır bulunmaktadır.³⁶nolu hane yaşayan ziraat erbabı olan Kara Göcek Oğlu İbrahim 4 adet ile en çok kara sığıra sahip olan çiftçidir. Köydeki hanelerin %78,6'sı kara sığır sahibidir. ³⁶Bu tercihin nedeni ise karasığırın daha güçlü olması ve daha az maliyetli olmasıydı. Bir öküzü yılın yarısında otlar diğer yarısında ise saman ve az miktarda burçakla beslemek mümkündü. Kara sığır öküzü ile bir çiftçi günde 3 dönümlen sürebilirdi.³⁷ Zıvarık köyünde çiftçiler bu nedenle en çok kara sığır öküzünü tercih ettiklerini görmekteyiz.

Tablo 11. Büyükbaş Hayvan Türü ve Sayısı

Hayvan Çeşidi	Sayısı (Adet)	Oranı (%)	Hane Başına Düşen Ortalama(Adet)
Sağmal İnek	129	40	1,1
Kara Sığır Öküzü	200	60	1,8
Toplam	329	100	3

³⁶ Zıvarık Köyündeki büyükbaş hayvan çeşitleri için bkz. Tablo.11

³⁷ Tevfik Güran, *a.g.e.*, s.85.

Köyde toplam 329 büyükbaş hayvanının %40 inek, %60 Kara Sığır Öküzü oluşturmaktadır. 99 hanede inek beslenirken 18 hane de inek kaydı yoktur. Ziraatla meşgul olmayan toplam 23 hanede kara sığır öküzü kaydı yoktur.

2. Küçükbaş Hayvancılık

Zıvarık köyünde küçükbaş hayvan sayısının oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum ziraat dışında en çok gelir getiren meslek gurubu olarak hayvancılığın olduğunu söylenebilir. Küçükbaş hayvan çeşidi olarak en çok kuzu ve keçi beslenmiştir. Bölgenin iklim yapısı, bitki örtüsü ve mera alanlarına bakıldığında küçükbaş hayvancılık için ideal bir coğrafya sahip olduğunu görmekteyiz. Köyde sütü sağılan toplam Koyun sayısı 3046 adet, kuzu sayısı 2329 adet, keçi sayısı 1685, oğlak sayısı 1685 adettir. Toplam 11,328 adet olan küçükbaş hayvan sayısının % 27 koyun, %15 keçi, %21 kuzu, %15 oğlak 'tır. Köylünün en çok beslediği küçükbaş hayvan koyun ve onların kuzularıdır. İkinci en çok beslenen ise oğlaktır. Hane başına 26 koyun .15 kuzu,14 adet oğlak düşmektedir. Gebe olmayan toplam koyun ve kuzu sayısı 2530 olup hane başına düşen miktar 22 adettir. Köyde her haneye ortalama 97 adet küçükbaş hayvan düşmektedir³⁸. Aynı dönemde Konya sancağına bağlı olan Çumra kazası ile ilgili yapılan bir çalışmada bu rakamın 105 olduğunu görmekteyiz.³⁹ Bu rakamlara göre küçükbaş hayvan sayılarının birbirine yakın olması her iki bölgenin benzer ekonomik yapıya sahip oldukları göstermektedir. Yine aynı dönemde Konya sancağına yakın olan İnlüce köyü temettüat kayıtlarında busayı hane başına 16 adettir⁴⁰. 65. nolu hanede oturan Muhammed oğlu Muhammed ile 2.nolu hane reisi olan Süleyman Bey toplam 110 adet ile en çok kuzuya sahip iki isimdir. Zıvarık köyü sakinlerinden olan 57.nolu hane reisi Yüz Musa Oğlunun toplam 70 oğlak ve 184 adet keçisi ve 90 adet kuzusu ,108 adet sağman koyunu vardır. Yüz Musa oğlunun ortalamanın üzerinde olan bir küçükbaş hayvana sahip olduğunu görmekteyiz. Bu durum bahsi geçen köy sakininin hatırı sayılır bir gelire sahip olduğunu göstermektedir. Yani köyün zenginlerinden olmalıdır.

³⁸ Zıvarık köyündeki küçükbaş hayvan çeşitleri için Bkz.Tablo.12

³⁹ Hüseyin Muşmal, *a.g.m.*, s.s.253-276.

⁴⁰ Bayram Ürekli , A.Necati Özdoğan, *a.g.m.*,s.s.197-215.

Tablo 12. Köydeki Küçükbaş Hayvan Sayısı.

Hayvan Çeşidi	Sayısı	Oranı %	Hane Başına Düşen Ortalama (Adet)
Sağmal Ağnam* ⁴¹	3046	27	26
Sağmal Keçi	1738	15	15
Dölsüz Ağnam ve Keçi	2530	22	22
Kuzu	2329	21	20
Oğlak	1685	15	14
Toplam	11,328	100	97

2. 3. Yük ve Binek Hayvanları

XIX.yüzyılında ortalarında İnsuyu kazasına bağlı Zıvarık köyünde küçükbaş hayvancılığın yansira yük ve taşımacılık amacıyla her hanede en az bir adet merkep bulunurken ortalama her iki haneden birinde de bir adet kısarak beslendiğini görmekteyiz. Esasen bu durum bölgede yaygın olarak yapılan hayvancılık faaliyetine paralellik göstermektedir. Hayvan sürülerini otlatan her çobanın en çok ihtiyaç duyacağı hayvan merkeptir. Bunun dışında o zamanın ulaşım araçları arasında en önde gelen hayvan kısaraktır. Köylüler tarlasına bağına ve bahçesine gitmek için kısarak ve merkeplerden istifade etmişlerdir. Gönümüzde ulaşımın zor olduğu kırsal kesimde bu durum aynı şekilde devam etmektedir. Zıvarık Temettuat defterindeki kayıtlara göre köyde toplam 144 adet binek hayvan vardır. Bunlardan %34,7 döllü kısarak* % 0,01'i dölsüz kısarak, % 63,8'i Merkeptir. Kısarak sayısının merkebe orana daha az olduğunu görmekteyiz. Bu durumun köylünün alım gücüyle ilgili bir durum olduğunu düşünmekteyiz. Bu nedenle köylü halk daha ucuza sahip olabileceği merkebi tercih etmek durumunda kalmıştır. Köydeki toplam 117 haneden 93'ünde merkep beslenirken 23'ünde merkep bulunmamaktadır. Merkep bulunmayan 23 hanenin 19'u ziraatla meşgul olanlardır.⁴²

⁴¹ Ferit Develioğlu, *a.g.e.*, s.14.

⁴² Zıvarık Köyü Yük ve Binek Hayvan Sayısı için bkz. Tablo.13

Tablo 13. Yük ve Binek Hayvan Sayısı

Hayvan Çeşidi	Sayısı	Oranı %	Hane Başına Düşen Ortalama (Adet)
Döllü Kısırak	50	34,7	2,8
Dölsüz Kısırak	2	1,3	0,01
Merkep	92	63,8	1,5
Toplam	144	100	1,2

3. Diğer Meslek Grupları ve Yıllık Gelirleri

Zıvarık köyünde ziraat dışında farklı meslek dallarında çalışanlara rastlanmaktadır. Bu meslek erbaplarının ayrıca bir tarlaya sahip olmadıkları görülmektedir. Bu meslekler arasında çobanlık, hizmetkârlık ve bahçıvanlık yer almaktadır. Bu şekilde ziraat dışında mesleksahiplerinin sayısı 23 hanedir. Bu köydeki toplam 117 hanenin %19,66'sına denk gelmektedir. Çobanlıkla meşgul olanlar Toplam hane halkının %5,98'ini, hizmetkârlık ile meşgul olanlar %4,27'sini oluşturmaktadır. Sadece bir hanenin meslek olarak Bahçıvanlıkla meşgul olduğu görülmektedir. Bahçıvan, "bahçeye bakan" bahçıvanlık da "bahçeye bakma ve çiçek ağaç vs. yetiştirme ilmi" dir.⁴³Bu kişi 29 .nolu hane reisi olarak kaydedilen Ağlıcan adındaki köy sakinidir. Adı geçen şahsın dışında köyde bu meslek ile meşgul bir hanenin daha olmaması bağcılığın çok yaygın olmadığını düşündürmektedir. Hâlbuki aynı dönemde Çumra kazasında üzüm amaçlı bahçe kültürü oldukça yaygın olduğu görülmektedir.⁴⁴ Adı geçen bahçıvanın bir aileye mi yoksa kendi şahsi kazancı için mi çalıştığını bilmiyoruz. Köyde yaşayan halkın bu tür ihtiyaçlarını kendi karşıladığını bildiğimize göre adı geçen zatın köyün ileri gelen zengin bir aileye bahçıvanlık yaptığını düşünmekteyiz. Bu aile muhtemelen yıllık 500 kuruş gelir ile en fazla gelirkaydı yapılan 56.hanede bulan Yüz Musa Oğlu olmalıdır.

Yıllık gelirlere baktığımızda Zıvarık köyünde ziraat dışında diğer meslek gruplarının hem kendi meslekleri hem de besledikleri hayvanlar üzerinden iki

⁴³ Şemseddin Sami, "Kâmûs-ı Türki", Çağrı Yayınları, İstanbul 1992.

⁴⁴ Hüseyin Muşmal, a.g.m., s.s.253-276.

kalem şeklinde gelire sahip olduğu görülmektedir. Bu meslek grupları arasında çobanlıkla meşgul olanların ortalama 500 kuruş, hizmetkârlıkla meşgul olanların 600 kuruş, bahçıvanlık meşgul olanların 500 kuruş civarında gelirlere sahip oldukları tespit edilmiştir. Bu durumda ziraat dışında her üç meslek erbabının birbirlerine yakın bir gelire sahip oldukları söylenebilir. Zıvarık Temettüt defterindeki kayıtlara göre adı geçen meslek grupları içinde en çok gelire sahip olan kişi 72.nolu hane reisi olan Feyzullah oğlu Molla'dır. Hizmetkârlıkla meşgul olan bu zatın yıllık geliri toplam 1265 kuruştur. Üç meslek grubunun ortalama geliri olan 784 kuruşun üstünde bir meblağdır. Adı geçen şahsın hizmetkârlık dışında beslediği hayvanlardan yıllık 645 kuruş kazanca sahip olduğu görülmektedir. Bu durumda bu meslek erbabı arasında en çok hayvana sahip kişisi de Feyzullah Oğlu Molla'dır. Mesleği hizmetkârlık olanlar arasında en az gelire sahip olan kişi ise 91.nolu hane reisi olan Muhammed'dir. Toplam yıllık geliri 536 kuruştur. Çobanlıkta en çok gelire sahip olan kişi 75.nolu hane reisi olan Çolak Ali'dir. Yıllık kazancı 968 kuruştur. En az gelire sahip olan çoban ise 40. nolu hane reisi olan Gökmenoğlu'dur. Yıllık geliri 610 kuruştur.⁴⁵

Tablo 14. Ziraat Faaliyetinde Bulunmayan Hanelerin Meslekleri ve Yıllık Gelirleri

HANE NO	HANE REİSİ	MESLEĞİ	GELİRLER		YILLIK GELİR TOPLAMI
			MESLEKGE LİRİ	HAYVANCILIK GELİRİ	
5	Köle Ahmet	Çobanlık	550	243	893
29	Ağlıcan	Bahçıvanlık	500	124	624
30	Emiroğlu Mustafa	Hizmetkârlık	600	160	760
31	Hasanoğlu	Hizmetkârlık	550	228	778
34	Köçek Peke	Hizmetkârlık	570	178	728
40	Gökmenoğlu	Çobanlık	550	60	610

⁴⁵ Zıvarık köyünde ziraat faaliyetinde bulunmayan hanelerin meslekleri ve yıllık gelirleri için bkz. Tablo 14.

Şener ŞEKER

XIX. Yüzyıl Ortalarında İnsuyu Kazasına Bağlı Zıvark Köyünün Sosyal ve Ekonomik Yapısı

42	Kara Hasan	Çobanlık	550	60	615
45	Çavuş Musaoğlu	Çobanlık	550	58	608
63	Arif Oğlan	Çobanlık	550	361	911
67	Gülüflü Oğlu Abdullah	Çobanlık	650	116	766
72	Feyzullah Oğlu Molla	Hizmetkârlık	620	645	1265
73	Deli Salih	Hizmetkârlık	600	328	928
75	Çolak Ali	Çobanlık	468	500	968
78	İnce Oğlu Ahmet	Hizmetkârlık	600	490	1090
79	Çavuş Oğ lu Numan	Hizmetkârlık	580	128	708
81	Bodur Oğ lu Muhamme d	Çobanlık	550	118	668
91	Muhammed	Hizmetkar	500	36	536
92	Abdülaziz	Çobanlık	550	223	773
104	Abdülkadir	Çobanlık	500	216	716
107	Yüz Oğlu İsmet	Çobanlık	550	342	892
109	Ördekoğlu Molla İsmet	Hizmetkârlı k	600	235	835
110	Kaflan Mustafa	Çobanlık	580	146	726
115	Göçer Oğlu Abdullah	Çobanlık	550	185	735
			12,868	5,180	18,048

(ATAD)

2. VERGİLER

Tanzimat ile beraber vergi toplama usulünde değişiklikler yapılmış bu anlamda tekalif-i örfiye adı altında toplanan vergilerden vazgeçilerek herkesten kazancı oranında tek bir vergi çeşidi olarak Vergiyi mahsusa(virgü) tahsil edilmeye başlanmıştır. Bu anlamda ahaliye ait tüm varlık ve kazançlar kayıt altına alınmıştır. Bu kazançlar arasında emlak, arazi ve hayvanlar yer almaktaydı.⁴⁶ Bu amaçla tutulan bu defterlerden biri olan Zıvarık Temettüat defteri kayıtlarına göre 117 hanenin toplam yıllık geliri 81,318 kuruş ödediği vergi-yi mahsusa miktarı 12458 kuruştur. Hane başına düşen gelir miktarı 695 kuruş iken hane başına ödenen vergi miktarı 106 kuruş civarındadır. Elde ettiğimiz veriler doğrultusunda zıvarık köyünde vergi-yi mahsusadan en çok vergiyi 89.hane reisi olan Dağlı İsmet ödemiştir. Erbab-ı ziraattenolan bu şahıs sene-i sabıkada 560 kuruş vergi-yi mahsusa ödemiştir Yıllık ödediği Temettüat ise 1325 kuruştur. En az vergiyi 40 kuruş ile 64.hane reisi olan Muhammed Oğlu Halil ödemiştir. Köy sakinlerinden 24.hane reisi Tekelioğlu Topal ile 13.hane reisi olan Celal Oğlu İbrahim'e ait sene-i sabıkada herhangi bir vergi tahsil edilmemiştir. Bu durum erbab-ı ziraattan olan bu şahısların köye yeni yerleşmiş olabileceklerini düşündürmektedir. Temettüat kayıtlarına göre Köyde en çok gelire sahip olan kişi, 2.hane resi olan Süleyman Bey'dir. Toplam Temettüatı 2574 kuruştur. Bu kazancına rağmen önceki seneden tahsil edilen vergi-yi mahsusası daha az olup 300 kuruştur. Bu farkın en bariz nedeni ise vergilendirmenin yıllık kazançtan ziyade vergilendirilmemiş kazançta göre yapılmış olmasıdır. Bu durum Örfi bir vergi olan Vergi-yi mahsusanın mezru tarla ürünlerinin dışında kalan gelirlerden hesaplandığını göstermektedir. Tarla ürünlerinin şer'i bir vergi türü olan öşür üzerinden alındığını biliyoruz. Buna göre 2.hane reisi olan Süleyman Bey'e ait mezru tarladan şer'i olarak alınacak öşür için yıllık geliri 775 kuruş olarak hesaplanmıştır. Vergi-yi mahsusanın dışında bu dönemde ahalden ürün bazında şer'i bir vergi olan öşür de alınmıştır. Öşür umumiyetle zirai ürünlerden alınan 1/10 oranındaki şer'i vergidir. Bu vergiler aynı bir şekilde ürüncinsinden alınırdı. Öşür vergisi daha çok buğday, arpa ve çavdardan alınırdı. Bu ürünlerin yetiştirildiği bölge şartlarına göre de vergi miktarları değişiklik gösterirdi. Tanzimat ile Öşür vergisi de nakdî olarak toplanmaya başlandı.⁴⁷ Temettüat

⁴⁶ Yakup Akkuş, "Tevzi Defterlerinden Vergi-İ Mahsusa'ya Geçiş", *Tarih Dergisi*, Cilt 1, Sayı 65, İstanbul 2017, s.s.29-62.

⁴⁷ Ahmet Tabakoğlu, "Öşür", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, Cilt 34, İstanbul 2007, s.s.100-103

kayıtlarına göre ziraat ile uğraşanların yıllık kazançları 34,966kuruştur. Ziraat ürünlerinden alınan öşür 1/10 olduğuna göre ortalama alınan vergi 3,496 kuruştur.⁴⁸ 18 Nisan 1840 tarihinde çıkarılan bir nizamname ile küçükbaş hayvanlardan alınan aynı vergiden vazgeçilip nakdi şeklinde alınmaya başlanmıştır Buna göre her koyun ve keçiden beşer kuruş ve yirmi beşer para alınmasına karar verildi.⁴⁹ Zıvırık Temettüat defterinin ilk sayfasında yazılan bir not ile köylüden adet-i ağnam ve otlak ve kışlak vergilerinin vergi-yi mahsusa kalemi içinde olduğu şerh düşülmüştür. Vergi-yi mahsusa olarak alınan verginin içinde bu iki kalem vergi de yer almaktadır. Bu hesaba göre köydeki toplam koyun ve keçi sayı 75,671 adettir. Bu sayının 5 kuruş 25 para olarak alınan vergi karşılığı 3,972 kuruştur.⁵⁰ Diğer meslek erbabından yıllık kazancı 12,868 kuruştur. Yalاک ve kışlaklardan alınan vergi miktarı Temettüatta yer almamıştır. Daha öncede belirtildiği gibi Temettüatta bu hususta bir not eklenerek adet-i ağnam ve yaylak vergilerinin beraber alındığı belirtilmiştir. Bu durumda Vergi-yi mahsusanın yıllık 12,458 kuruşunun 5,128 kuruşu ağnam vergisi olup kalan 7,740 kuruşu yaylak ve kışlak vergisidir.⁵¹

Tablo 15. Ürün Bazında Gelir-Vergi İstatistiği

Ürün	Miktar		Gelir (kuruş)	Aşar Vergisi (Kuruş)
	Yarım	Kilo		
Buğday	381	6,096	15,240	1,524
Arpa	398	6,368	9,950	995
Toplam	779	12,464	25,190	2,519

⁴⁸ Zıvırık köyü ürün bazında yıllık gelir-vergi istatistiği için bkz. Tablo 15.

⁴⁹ Feridun Emecen, "Ağnam Resmi", *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt 1, İstanbul 1998, s.s.478-479

⁵⁰ Zıvırık köyü hayvan bazında yıllık gelir-vergi istatistiği için bkz. Tablo 16.

⁵¹ Zıvırık köyü yıllık toplam gelir-gider durumu için bkz. Tablo 17.

Tablo 16. Hayvan Bazında Gelir-Vergi İstatistiği

Hayvan	Yıllık Getiri (Kuruş)	Ağnam Vergisi (Kuruş)
Sağmal Ağnâm	18,266	1,599
Sağmal Keçi	11,183	912
Dölsüz Ağnam ve Keçi	5103	1,328
Sağmal İnek	4535	
Döllü Kısarak	1,290	
Diğer Gelirler	12,868	
Toplam	53,245 kuruş	5,128 Kuruş

Tablo 17. Zıvarık Köyünün Toplam Geliri ve Ödediği Vergi Miktarı

Gelir Kalemleri	Gelir (Kuruş)	Vergi (Kuruş)
Ziraat	34,966	3,496
Hayvancılık	53,245	5,123
Diğer Meslekler	12,868	
Yazlık-Kışlak		7,740
Vergi-yi Mahsusa		12,458
Toplam	101,079	16,359

SONUÇ

XIX. yüzyıl ortalarında Zıvarık İnsuyu kazasına bağlı olan bir köy statüsündedir. Köyde yaşayan hanesayısı göz önünde bulundurulursa nüfusunun altı yüz civarında olduğunu tahmin ediyoruz. Zıvarık köyünde en çok kullanılan isimlere arasında Mehmet ve Hasan isimlerinin yer almaktadır. Bu durum ahalinin isim vereme hususunda dini ve örfi değerleri referans aldığı göstermektedir. Diğer kullanılan isimlerde bu görüşü destekler mahiyettedir. Köyün tarım ve hayvancılık olmak üzere iki geçim kaynağı vardır. Köyde ziraat ile meşgul olanların oranı %82,5 'dur.Köyde toplam mezr'u ve gayr-ı mezr'u 2573 dönüm tarla vardır. Hane başına düşen miktar ise 22 dönüm civarındadır. Köyde ziraat olarak buğday ve arpa tarımı yapılmıştır. Buğdaydan yıllık 6,096 kilo arpadan 6,368 kilo ürün elde edilmiştir. Arpa hasadının buğdaya göre çok olması iklim şartlarına bağlı olarak don ve soğuk havaya daha dayanıklı olmasından dolayıdır. Ziraattan elde edilen yıllık kazanç 34,976 kuruştur. Hane başına gelir 309 kuruş civarındadır. Ziraatla elde edilen gelirin düşük olduğu görülmektedir. Bu durum daha çok bölgedeki toprak yapısının kıraç, ikliminin kurak olmasından kaynaklanmaktadır. Hayvancılığın yaygın olduğu beldede arazinin daha çok mera amacıyla kullanıldığını görmekteyiz. Arazinin yapısı ve mera alanlarının geniş olmasından dolayı köylünün daha çok hayvancılıkla uğraştığını söyleyebilir. Büyük baş hayvancılık sağmal inek olarak hane başına ortalama iki adet olacak şekilde düşmektedir. Köylü büyükbaş hayvanı kendi günlük ihtiyacı olan süt, peynir ve yoğurt gibi gıdalar için beslemiştir. Gelir kaynağıolarak daha çok küçük baş hayvancılık ön plana çıkmaktadır. Küçük baş olarak köyde koyun,keçi, kuzu ve dölsüz ağnam vardır. Hane başına 82 küçük başhayvan düşmektedir. Bu hayvanlardan köylünün yıllık kazancı ise 46,050 kuruştur. Hane başına gelir 675 kuruştur. Yaptığımız hesaplamalar sonucunda ziraatta nazaran köylünün hayvancılıktan kazancının daha fazla olduğunu görmekteyiz Temettüat defterinin başında düşülen notta köylünün kışlak ve yazlık vergilerinin vergi-yi mahsusadan sayıldığı belirtilmiştir. Nitekim hayvancılıktan alınan adet-i ağnam vergisinin ziraattan alınan öşür vergisinden daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Zıvarık köyünde bu iki gelir kaynağının dışında yer alan meslek erbapları da vardır. Köyde mesleği ziraat olanların dışında 23 hane reisi çobanlık, hizmetkârlık ve bahçıvanlık ile meşgul olmuşlardır. Bunlardan 13 hanenin çobanlıkla meşgul olması köyde hayvancılığın yaygın olmasına bağlıdır. Köyde ziraatla meşgul olan hanelerde en az iki adet kara sığır öküzü varken, diğer meslek gruplarının ayrıca arazisi

bulunmadığından koşum hayvanına sahip değildir. Fakat tüm hanelerde küçük baş olarak koyun ve keçi büyük baş olarak da en az bir inek besledikleri tespit edilmiştir. Sadece bir hanede bezir yağı üretimiyle ilgili bir gelir not edilmiştir. Bu kişi temettutta birinci sırada kaydı yapılan hane reisi Mustafa beydir. Bu zatın ilk sırada kaydedilmiş olması köyde hatırı sayılır bir konumda olduğunu düşündürmektedir. Zıvarık köyü gelir-gider durumuna baktığımızda köylünün yıllık geliri 81,318 kuruş iken ödediği vergimiktarı 12458 kuruştur. Hane başına gelir 695 kuruş gider ise 106 kuruştur. Toplam gelirin ilk kalemini hayvancılık faaliyetleri oluşturur. Arazinin mera alanı bakımından zengin oluşu bu durumu olumlu etkilemiştir. Bölgenin iklim yapısına bağlı olarak yağışın az olması zirai üretimin düşüklüğüne neden olmuştur. Nitekim gelir bakımından köylünün eline geçen meblağ hayvancılığa göre daha az olmuştur. Köylü toplam kazancının yaklaşık %15'ini ise devlete vergi olarak ödemiştir. Zıvarık köyündeki her haneden vergi tahsili yapıldığını görmekteyiz. Ödenen verginin büyük bir bölümünü vergi-yi mahsusa oluşturmuştur. Vergi-yi mahsusanın birinci kalemini hayvancılık gelirleri oluştururken öşür vergisi ikinci sırada yer alır.

KAYNAKÇA

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Osmanlı Arşivi

BOA.ML.VRD. TMT.d. 16059 (Osmanlı Arşivi, Maliye Nezareti Temettüat Defterleri).

Diğer Kaynaklar

AKANDERE, Osman, "Osmanlı'dan Türkiye Cumhuriyeti'ne Konya", Eğitim Yayınevi, Konya 2016.

AKDAĞ, Mustafa, " Türkiye'nin İktisadî ve İçtimaî Tarihi " YKY Yayınları, İstanbul 2020. Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2010.

ÇELİK, Fadimana, "Çöke Nahiyesinin Sosyo-Ekonomik Yapısı ", Edirne Valiliği Kültür Yayınları, Edirne 2013.

DEVELLİOĞLU, Ferit, "Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat", Aydın Kitabevi, Ankara 2020.

- DIYEKE, Nuri. "Temettüat Sayımları ve Bu Sayımları Düzenleyen Nizamname Örnekleri", Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, 11, Ankara 2000, s.769-823.
- DURDU, Mustafa. "Nüfus ve Temettüat defterine göre Çirmen Kazası Kovancılar ve Gölcük köyleri (1844-1845)", Selçuk Türkiyat dergisi, 55, Konya 2022, s.327-354.
- DURDU, Mustafa, "XIX. Yüzyıl Ortalarında Aladağ Kazası Bademli Köyünün Sosyo-Ekonomik Yapısı", Karabağ III.Uluslararası Sosyal Bilimlerde Modern Çalışmalar Kongresi, Azerbaycan Haziran 2022, s.122-131.
- EMECEN, Feridun "Ağnam Resmi", TDV İslam Ansiklopedisi,Cilt1, İstanbul 1998, s.478-479.
- ERTUĞ, Fisun, "Anadolu'nun Önemli Yağ Bitkilerinden Keten/Linum ve Izgın/Eruca Orta Anadolu'da Beziryağı Üretimi ve Bezirhaneler", TÜBA-AR Türkiye Bilimler Akademisi Arkeoloji Dergisi, Sayı 1, Ankara 1998, s.113-127.
- GÜRAN, Tefvik, "19.Yüzyıl Osmanlı Tarımı", Eren Yayıncılık, İstanbul,1998.
- KÜTÜKOĞLU, Mübahat, "Osmanlı Sosyal ve İktisadi Tarihi Kaynaklarından Temettu Defterleri", Belleten, (LIX) 225, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1995, s.395-418.
- BOZKURT, Nebi, "Hâfız", TDV İslâm Ansiklopedisi, 15, İstanbul 1997, s.74-78.
- MUŞMAL, Hüseyin, "XIX Yüzyılın Ortalarında Çumra'nın Sosyo-ekonomik Görüntüsü (10553 Numaralı Temettüat Defterine Göre)", Türkiyat Araştırma Dergisi, Konya 2008,s.253-276.
- OMRAK, Hülya, "Türkiye'de nadas sonuçları ve Dünya uygulamaları", Türk Tarım ve Orman dergisi, 225, Ankara 2019, s.50-53.
- HARMAN, Ömer Faruk, "Haç", TDV İslâm Ansiklopedisi,14, İstanbul 1996, s.382 .
- SAMİ, Şemseddin, "Kâmûs-ı Türkî", Çağrı Yayınları, İstanbul 1992.
- SERİN, Mustafa "Osmanlı Arşivlerinde Bulunan Temettuat Defterleri", I. Millî Arşiv Şûrası (Tebliğler- Tartışmalar), Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 1988, s.717-728.
- TABAKOĞLU, Ahmet. "ÖŞÜR", TDV İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 34, Anakara, s.100-103.
- TAŞKIN, Ünal. "Osmanlı Devleti'nde Kullanılan Ölçü ve Tartı Birimleri", Fırat üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elâzığ 2005, s.118.

- ÜREKLİ Bayram ve ÖZDOĞAN A.Necati. "Temettüat Defterine Göre İnlüce Köyünün Sosyal ve Ekonomik Görüntüsü (1844-1845)", Sudat, Konya 2019, s.197-215
- YAKKUŞ, Yakup. "Tevzi Defterlerinden Vergi-İ Mahsûsa'ya Geçiş", Tarih Dergisi, 65, İstanbul 2017,s. 29-62.
- YÖRÜK, Doğan. "XVI.Yüzyılda Konya Kazasında Su Değirmenleri ve Bezirhanler",Turkish StudiesDergisi, Ankara 2014,s.637-655.

İnternet Kaynakları

- <https://www.konyapedia.com/makale/2338/altinekin> (Erişim Tarihi: 04. 05. 2023).
- <http://www.bizimkonya.com/altinekinresimleri.html>. (Erişim Tarihi: 04. 04. 2023).
- http://www.altinekindernegi.org/web/altinekin_beseri_bilgi.html#osm (Erişim Tarihi: 04. 04. 2023).
- <https://www.konyapedia.com/makale/2338/altinekin>. (Erişim Tarihi: 04. 05. 2023).